

Doç. Dr. H. Yunus TAŞ¹⁸³; Yrd. Doç. Dr. Mahmut KÜÇÜKOĞLU¹⁸⁴; Bahar MENTEŞE¹⁸⁵
TÜRKİYE’DEKİ SURIYELİ SİĞINMACILARIN ÇALIŞMA HAYATINDA KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR

IN TURKEY, THE PROBLEMS FACED BY OF SYRIAN ASYLUM SEEKERS IN WORKING LIFE

ÖZ

2011 yılında Suriye’ de Esad rejimi döneminde çıkan ayaklanmalar ve de iç savaş sebebiyle zorunlu göçe maruz kalan Suriyeliler, bu zorunlu göç neticesinde özellikle Suriye’ye sınır olan Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi ülkeler başta olmak üzere; dilini, kültürünü bilmedikleri yabancı ülkelere sığınarak hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. Kitlesel halde göç eden Suriyeli sığınmacılar, içinde buldukları yoksulluk ve yoksulluk ile birlikte sığındıkları ülkelerde; barınma, ekonomik, eğitim, sağlık ve çalışma hayatına katılım gibi başlıklar altında çeşitlilik gösteren birçok sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları bu sorunlardan en önemlisi olan ekonomik zorluklar, onları buldukları yerlerdeki işverenlerin fırsatçılık ağına düşürmüş ve Suriyeli sığınmacılar kayıt dışı güvencesiz işlerde; ucuz işgücü olarak çalışmaya mecbur kalmışlardır.

Bu çalışmada; Bursa ve Şanlıurfa illerimizde yaşayan Suriyeli işçiler ile yaptığımız görüşmeler sonucunda Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türkiye, Suriyeli Sığınmacılar, Çalışma Hayatı.

JEL Kodları: J15, Z18.

ABSTRACT

In 2011, the Syrians are exposed to forced migration because of the under the Assad regime in uprisings and civil war. As a result, this forced migration Syrians, particularly Syria which borders to Turkey, Lebanon, Jordan, mainly in countries like, They are taking refuge in foreign countries fighting for survival that don't know language and culture. Syrian asylum seekers who migrated in mass, they are faced with poverty and deprivation in the country; housing, economic, education, health and participation in working life under such titles as varied faced many challenges. The economic difficulties that are most important to these problems of Syrian asylum seekers have put them in a network of opportunism in the places where they are located and Syrian asylum seekers had to work as cheap labor in informal precarious works.

In this study; Bursa and Sanliurfa living in our province, As a result of the interviews with the Syrian workers, the problems encountered by the asylum seekers in working life have been discussed.

Keywords: Migration, Turkey, Syrian Refugees, Working Life,

JEL Codes: J15, J18.

¹⁸³ Yalova Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü, Öğretim Üyesi; Yalova/TÜRKİYE; tasyunus@hotmail.com

¹⁸⁴ Harran Üniversitesi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Öğretim Üyesi, Şanlı-Urfa/TÜRKİYE; mkucukoglu@harran.edu.tr

¹⁸⁵ Yalova Üniversitesi, , İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü, Sosyal Politika YL. Öğrencisi; Yalova/TÜRKİYE; kayram_bahar@hotmail.com

GİRİŞ

Ülkelerindeki iç savaş yüzünden yerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyeli vatandaşlar 2011 yılından itibaren ülkelerinin güney ve kuzeyinde bulunan komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Komşu ülkelere sığınan kayıtlı Suriyeli sayısı BMMYK verilerine göre 4.810.216'ya ulaşmıştır. Mısır, Irak, Ürdün ve Lübnan'da kayıtlı 2,1 milyon Suriyeli, Kuzey Afrika'da ise kayıtlı 29,000'den fazla Suriyeli bulunmaktadır. Türkiye'de ise Suriyelilerin sayısı 2,7 milyona ulaşmıştır (<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>).

Ülkelerindeki savaşın sona ermemesi nedeniyle ülkelere geri dönemeyen Suriyeli sığınmacılar sığındıkları ülkelerde barınma, sağlık ve beslenme, çocukların eğitimlerine devam edememeleri, sosyal dışlanma gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktalar. Bu sorunların yanı sıra yaşadıkları en büyük sorun ise ekonomik yoksunluk içinde bulunmalarıdır. Yasal olarak çalışma haklarının da bulunmaması sorunlarını daha da derinleştirmektedir.

Ancak çalışma haklarıyla ilgili düzenlemeler Ocak 2016'da tamamlanabilmiş ve onlara bu hak yasal olarak son bir sene içerisinde verilmiştir. Buna rağmen çalışma hayatlarında yaşadıkları sorunlar çözümlenememiştir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'yi sadece bir sığınacak yer olarak ya da geçiş ülkesi olarak görmeleri sebebiyle Suriyeliler sadece hayatta kalabilmek, günü kurtarmak için geçici işlerde düşük ücretlerle çalışmaya razı olmakta eşit işe eşit ücret hakkını elde edememekteler. Bu durum ise işverenlerin lehine gelişmekte, işverenler sığınmacıları sigortasız, güvencesiz, kayıt dışı çalıştırmakta ve işverenler, haksız kazanç ve haksız kar Suriyeli sığınmacılar üzerinden elde etmektedir.

Bu çalışma, Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatında karşılaştıkları sorunları irdelemek amacıyla yaklaşık olarak 100 bin sığınmacının bulunduğu Bursa ilinde ve yine yaklaşık olarak 400 bin sığınmacının bulunduğu Şanlıurfa ilinde 35 Suriyeli aile ile görüşülerek hazırlanmıştır.

1. ULUSLARARASI GÖÇ VE ULUSLARARASI GÖÇE İLİŞKİN KAVRAMLAR

1.1. Uluslararası Göç ve Türleri

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olmakla beraber son yıllarda dünyanın farklı yerlerinde yaşanan savaşlar, yoksulluklar, yoksunluklar ya da başka sebepler uluslararası göç hareketliliğini arttırmıştır. Bir kişinin ya da bir grup insanın bir devlet sınırları içerisindeki yer değiştirme durumu ya da uluslararası sınırları geçerek başka bir yere gitme durumu göç olarak tanımlanmaktadır. Bu göç hareketliliğinin ülkeden ülkeye yani ülke sınırları aşılarak gerçekleştirilmesi durumudur. Bu bağlamda uluslararası göç, kişilerin kendi ülkelerini bırakıp daha iyi koşullarda yaşamak ve hayatlarını idame ettirmek için başka ülkelere zorunlu ya da gönüllü bir şekilde gitmesi durumudur. Birleşmiş Milletlere göre uluslararası göçten bahsedilebilmesi için göç eden kişilerin; ülkelerinden ayrılarak başka bir ülkede yaşamaya başlamalarının bir yıldan daha fazla süreli olması gerçeği aranmaktadır (Aksoy, 2012: 294) . Bu göç hareketliliğini gerçekleştiren kişi ya da kişi gruplarına göçmen denilmektedir. Kişilerin göç etmesine yol açan nedenler arasında ekonomik ve sosyal nedenler olabileceği gibi savaş, doğal afetler ya da siyasal nedenler gibi zorunlu göç etmelerine yol açan sebeplerde olabilmektedir. Yani göçler gönüllü olabileceği gibi zorunlu olarak da gerçekleşebilmektedir (Es, Oktay, 2015: 384).

Bir ülkeye yönelik göç akımları düzenli göç çerçevesinde gerçekleşmekte ise yasal göç, düzensiz bir şekilde gerçekleşmekte ise yasa dışı göçten bahsedilmektedir.. Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeleri açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur. Ancak, "yasadışı göç" terimini göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle kısıtlamak gibi bir eğilim söz konusudur. Ayrıca bu düzensiz/yasadışı göçlerde kişi/kişiler yasadışı giriş veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişi/kişilerdir. Bu terim, bir ülkeye giriş kurallarını ihlal eden mülteciler ve ev sahibi ülkede kalma izni bulunmayan diğer kişiler için geçerlidir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 14-15).

Genel olarak uluslararası göç çeşitlerinden olan beyin göçü ve işçi göçleri gönüllü göç kapsamında; mübadele göçü ve siyasal kaynaklı göç ise zorunlu göç kapsamında değerlendirilmektedir.

1.2. Göçmenlere Verilen Statüler “Mülteci, Sığınmacı, Şartlı Mülteci, Geçici Koruma ve İkincil Koruma”

“Mülteci, şartlı mülteci, sığınmacı, geçici koruma ve ikincil koruma” uluslararası göç olgusuyla ilişkilendirilen daha doğrusu göçü gerçekleştiren kişilerin yani göçmenlerin edinmiş oldukları statü ile ilgili olan diğer kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 61. Maddesine göre Mülteci; “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013: 27).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 62. Maddesine göre Şartlı Mülteci; “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013: 27).

İkincil koruma ise mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

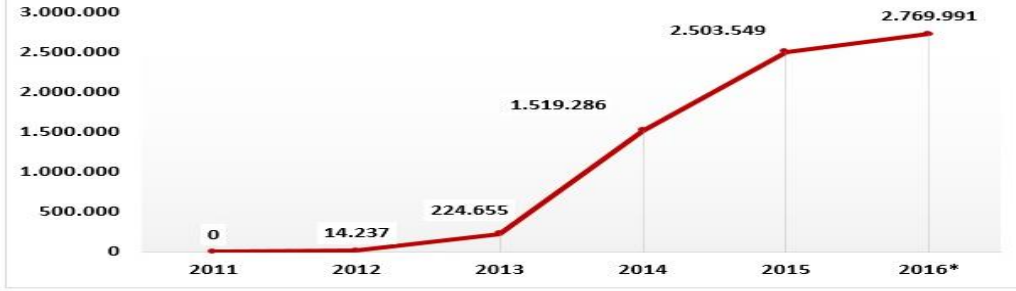
- Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmektedir (http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikincil-koruma_409_546_551: 05.04.2016).

1.2.1. Geçici Koruma: Suriyeli Sığınmacılar Örneği

Suriye’de yaşanan insani krizin büyümesi sonucunda 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi, Suriye’den Türkiye’ye yönelik bir toplu nüfus hareketinin ilk adımını oluşturmuştur. Türkiye, 2011 yılının Nisan ayından itibaren, Suriye’den ayrılmaya zorlanmış kişilerin ani gelişen kitlesel akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Suriye’deki durumun ciddiyetini koruması ve sığınmacıların ülkelerine güvenli dönüşlerine imkân verecek koşulların henüz sağlanamamış olması nedeniyle söz konusu sığınmacılara hiçbir ön koşul aranmadan geçici koruma sağlanmaktadır (http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf).

Açık Kapı Politikası izleyerek zor durumdaki yerinden edilmiş insanlara kucak açan Türkiye’de; 2016 yılı itibari ile sayıları 3 milyonu bulan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacılar için 10 ilde 26 tane barınma merkezi kurulmuştur. Ancak Suriyeli sığınmacıların yaklaşık olarak 250 bini bu barınma merkezlerinde kalmakta iken geriye kalan Suriyeli sığınmacılar kampların kapasitelerinin dolu olması ya da başka sebeplerle buralara giremeyen sığınmacılar barınma merkezleri dışında kendi sınırlı imkanları ve düzenli olmayan insani yardımlarla yaşamaya çalışmaktadırlar (Suriye’den İstanbul’a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu, 2013: 11).

Tablo 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

*10.11.2016 tarihi itibarıyla

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Ülkelerindeki mevcut iç savaş sebebiyle komşu ülkelere sığınan Suriyeli sığınmacılar içerisinde Türkiye'ye sığınanlar Vatansever'e (2016) göre dört grup halinde bulunmaktadır (Vatansever, 2016: 20):

“ İlk grup, göreceli olarak düzenli ve yüksek geliri olması nedeniyle doğrudan kamp dışında yaşamayı seçenler ve daha yüksek standartlarda yaşama şansı bulabilenlerdir,

İkinci grup, mevsimlik tarım işçiliği, kayıtsız işlerde işçilik hatta dilenme gibi geçici ve düşük ücretli işlerle Türkiye'de bir hayat kurmaya ya da Avrupa'ya geçebilmek için birikim yapmaya çalışanlardan oluşmaktadır,

Üçüncü grupta kamplardan ya da yerleştikleri evlerden ayrılıp sokakta yaşama pahasına kaçak yollarla Avrupa ülkelerine geçebilmek için özellikle Ege Denizine kıyısı olan kent merkezleri ya da sahil kasabalarında belirsiz bir bekleyişe girenlerdir,

Son grup kamp dışında yaşayanlara göre daha uzun süredir Türkiye'de bulunan, kamp dışında yaşayanlara göre daha büyük oranda pasaportsuz olarak sınırdan geçmiş olan ve ortalama geliri daha düşük olanlardır”. Bu bağlamda Türkiye'deki kayıt altına alınan yaklaşık 3 milyon sığınmacının çoğu ilk gruptan ziyade ikinci, üçüncü ve dördüncü grup içerisinde yer alan insanlardır. (Ataman, 2014).

2. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILARIN GENEL OLARAK KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki savaşın uzaması ve ülkelere geri dönememeleri durumu; sığındıkları yerlerde çoğu Suriyelileri yeni bir hayata tutunabilme savaşı ile karşı karşıya bırakmıştır. Sığınmacıların büyük çoğunluğu Türkçe konuşamamakta ve olumsuz durumlar karşısında nereye başvuracağını bilmemektedir. Yaşadıkları il ve ilçelere göre değişiklik gösteren sorunlarla yüz yüze olan sığınmacıların ortak sorunları yeterli barınma, sağlık ve beslenme olanaklarına sahip olmamaları, kültürel uyumsuzluk ve çocukların eğitimlerine devam edememeleri ve sosyal dışlanmaya maruz kalmalarıdır (Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu, 2013: 11). Ancak; sığınmacıların bu uzun zorlu süreçte, yaşadıkları en önemli sorun; ekonomik sorunlar ile mücadele etmek zorunda kalmalarıdır. Suriyeli sığınmacıların içinde bulunduğu ekonomik yoksunluklar onları barınamama ve en temel insani ihtiyaçları bile karşılayamama gibi durumlarla karşı karşıya bırakmış, insanlık onuruna yakışmayacak koşullarda yaşamak zorunda bırakmıştır.

2.1. Barınma İle İlgili Sorunlar

Sığınmacıların çoğu ekonomik anlamda sorun yaşamaktadır. Bu da sığınmacıların büyük bir kısmının ekonomik nedenlerden ötürü barınma sorunu yaşadığı anlamına gelmektedir. Mülteciler çoğu sefer karşılaştıkları barınma sorunu ile baş edebilmek için bir arada yaşamakta veya düşük ücretli sağlıksız evler tutmak zorunda kalmaktadırlar([http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article & id = 67&Itemid=56](http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=56)). Kamplardaki mülteciler belli olanaklara sahip iken dışarı da kalanlar bunlardan mahkûm durumdadırlar. Türkiye'deki mevcut kampların dışında yaşayan sığınmacılar kendi imkânlarıyla Türkiye'nin değişik yerlerinde barınmaya çalışmaktadırlar. Sığınmacıların bir kısmı Türkiye'deki akrabalarının yardımlarıyla kalırken bir kısmı ise izbe yerlerde parklarda yaşamaya çalışmaktadırlar. Belli bir kesim de

kendi imkânlarıyla kiradıkları evlerde oturmaktadırlar. Her ne kadar pek çok yerli Sivil Toplum Kuruluşu bu kişilerin yardımına koşsa bile yapılan yardımlar sürekli ve sınırsız olmadığı için yetersiz kalmaktadır (Canyurt, 2015:136). Kamp dışında yaşayan Suriyeliler büyük oranda sosyoekonomik düzeyi düşük semtlerde, genellikle konut olarak kullanılmak için elverişli olmaktan uzak binalar ya da baraka şeklindeki yapılarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Yüksek kiralari ödeyebilenler çok düşük standartlı evlerde yaşamakta; yeterli maddi imkânı olmayanlar ise metruk binalarda (%13-16), derme-çatma çadırlarda (%10) yaşamaktadır. Hatta sığınmacılar ekonomik durumlarıyla ilişkili olarak bir haneyi birden fazla aile bir arada yaşayarak paylaşmaktadırlar (Bahadır, Çiçeklioğlu, Mut, Uçku, Varol, 2016: 34-35).

2.2. Ekonomik Sorunlar

Sığınmacıların neredeyse tamamının (%94,7) ekonomik sıkıntı yaşadığı düşünülmektedir. Yerinden edinilen insanlar ülkelerinden gelirken getirebildikleri para varsa bitmiş, aldıkları sınırlı yardım zaten yetmediği ve çalışma hakları olmadığı için çalışma hakları olsa da çalışma izinleri olmadığı için ek gelir de eline geçmeyen sığınmacılar ekonomik sıkıntılar yaşamaktadırlar (http://www.multeci.net/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=56). Sığınmacılara yapılan yardımlar uzun dönemde yeterli olmamakta ve geçici ve sınırlıdır. Bu bağlamda kendi ekonomik özgürlüğüne kavuşamayan ve birilerinin yardımına sürekli ihtiyacı olan kişilerin, STK'lardan ya da diğer yardım kuruluşlarından ister aynı isterse de nakdi yardım alması, yoksulluğuna ve hayattaki geri kalmışlığına çözüm olamamaktadır. Çalışma izinleri olmayan sığınmacılar kayıt dışı çalıştırılmakta ve çalışmaları karşılığında hak ettikleri parayı bile alamamaktadırlar. Sığınmacılar, marjinal işlerde çalışarak ya da başka ülkelerdeki akrabalarından para yardımı isteyerek hayatlarını devam ettirmektedirler (Kalaycı, 2014: 10).

SURİYELİ SİĞINMACILAR VE ÇALIŞMA HAYATI

3.1. Türkiye'deki Suriyelilerin Çalışma Hakları Konusundaki Yasal Mevzuat ve İlgili Düzenlemeler

Bilindiği üzere 15.01.2016 tarih öncesi Türkiye'de yabancıların çalışabilmesi 4817 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun" un hükümlerine bağlıdır. Suriyeli sığınmacılar da ülkeye ilk giriş yaptıkları zaman bu kanun kapsamına dahil olmuşlardır. Ancak kanun kapsamındaki "yabancı" kavramı sebebiyle mevcut Suriyeli sığınmacıların %3 'ünün altındaki bir nüfusu kapsamış ve çok az sayıda sığınmacı çalışma hakkına sahip olmuştur. Nisan 2011 sonrasında Suriyeliler içinde pasaportu ile Türkiye'ye giriş yapan yaklaşık 80 bin kişi için kayıt altına alınma ve ikamet izni, akabinde de çalışma izni verilmesi konusunda önemli kolaylıklar sağlanmıştır. Ancak pasaportsuz ya da "düzensiz/illegal" yollardan Türkiye'ye giriş yapanların hem oturma/ikamet, hem de çalışma izinleri konusunda ciddi sorunlar yaşanmıştır (Erdoğan, Ünver, 2015: 41). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yürüttüğü çalışma çerçevesinde, 2013 tarihinde çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, uluslararası korumadan yararlananlar için çalışma izni alma yolunu açık tutarken geçici korumadan yararlananların erişime ilişkin düzenleme getirmemiştir. 2014 Ekim ayında çıkarılan "Geçici Koruma Yönetmeliği" ve 2016 Ocak ayında çıkarılan "Geçici korumadan Sağlanan Yabancılar Çalışma İzni Verilmesine İlişkin Yönetmelik", hükümetin bu alanda attığı en somut adımlardan biri olmuştur (Üstün, 2016: 5).

22 Ekim 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. Maddesine göre: Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurarak çalışma izni alabileceği ve geçici korumaları sona erdiğinde ise bu kapsamda verilen çalışma izinlerinin sona ereceği belirtilmiştir (Resmi Gazete: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>).

Ancak yönetmeliğin çıktığı 22 Ekim 2014 tarihinde, Suriyelilerin çalışma hayatına yasal girişlerini sağlayacak bir düzenleme, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi gündeminden ötürü yürürlüğe girememiş ve "geçici koruma altındaki" Suriyeli sığınmacıların çalıştırılma yasakları devam etmiştir (Erdoğan, Ünver, 2015: 43).

Suriyeli sığınmacıların çalışma izinlerine yönelik son düzenleme ise, Ocak 2016 tarihinde bakanlar

kurulu toplantısında hazırlanması kararlaştırılan ve Şubat 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Başbakanlık Genelgesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu düzenleme ile Suriyeli sığınmacılar geçici kimlik belgelerinin düzenlenmesinden 6 ay sonra ve sadece ikamet ettikleri illerde çalışma izni için başvuruda bulunma hakkını elde ederek, Suriyeli sığınmacılara iş vermek isteyen işyerlerine çalışanlarının % 10'una kadar Suriyeli sığınmacı çalıştırabilme imkânı sağlanmıştır. Bu sayede Suriyeli sığınmacılar çalıştıkları işlerde en az asgari ücret alma hakkına sahip olmuşlardır. Söz konusu düzenlemede yer alan başka bir husus, tarım sektöründe çalışmak isteyen Suriyeli sığınmacıların izinlerinin ise valiliklerin izinleriyle belirlenmesine ve aynı şekilde sağlık görevlisi ya da eğitimci olarak çalışmak isteyenlerin çalışma izinleri için Sağlık Bakanlığı, YÖK ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın görüşlerine başvurulmasına karar verilmiştir (Güven, 2016: 5). Ocak 2016 ile gelen yasal düzenleme ile Suriyeliler artık ülkemizde yasal olarak çalışma hakkı elde etmişlerdir.

3.2. Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de yerleştikleri yerlerde bağımsız ya da bağımlı olarak çalışmaktadırlar. Bağımsız olarak çalışanlar daha çok küçük esnaf olarak faaliyet göstermekte ve bu işyerlerini işletenlerin dil sorunları nedeni ile onlardan alışveriş yapanlar da kendi vatandaşları olmaktadır (Lordoğlu, 2015: 428).

Bağımlı olarak çalışmakta olan geçici koruma altındaki Suriyelilerin Ocak 2016 tarihinden itibaren yasal olarak çalışma hakkına kavuşmaları onların çalışma hayatında sorunlar yaşamalarına ya da kayıt dışı çalışmalarına engel olamamaktadır. Hatta zaten yaygın olan kayıtsız işçilik ve çocuk işçiliği uygulamalarının artması beklenmelidir. Kamp dışında kalanların eline düzenli bir yardım geçmediğinden, bazen STK, uluslararası kuruluş veya yerel yönetim yardımları gelse de eşit ve adil bir dağılım yapılmadığından, Suriyelilerin dolayısıyla hayatlarına devam etmek için para kazanmaları gerekmekte ve Suriyeliler yapılan işin normal ücretinin üçte birine çalışmaya razı olmaktadır.

Hiç önlem alınmadığı için iş kazası oranları ve meslek hastalığı riski yüksek işyerlerinde çalışmaktadırlar. Çalışanların büyük bir kısmı çocuk ve çocuk işçiler ucuz iş gücü oldukları için erişkin işçilere tercih edilmektedirler (Dedeoğlu, 2016: 11-12). Düşük ücretlerle ve normal çalışma saatlerinden çok daha uzun saatler çalışan Suriyeliler tekstilden inşaata, tarımdan ağır sanayiye birçok farklı sektörde kimsenin yapmak istemediği işlerde, çok düşük bir ücretle çalışmaktadırlar. Çok düşük ücretlere çalıştıkları için çocuklarda dâhil olmak üzere tüm aile bireyleri çalışma hayatına katılmaktadır (Kutlu: 2015: 7-8). Suriyeli sığınmacıların işverenler için ucuz işgücü kaynağı olmaları sebebiyle tercih edilmeleri, yerli işçilerle aralarındaki gerginlik ve çatışma riskini arttırmaktadır (Lordoğlu, 2015:427).

3.3. Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatlarından Kısa Özetler

Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatında karşılaştıkları sorunları irdelemek amacıyla hazırlanan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırma; Bursa ilinde 17 aile ile Şanlıurfa ilinde ise 18 aile ile toplamda otuz beş aile ile görüşülerek hazırlanmıştır. Katılımcılara çalışma hayatları ve Türkiye'deki yaşamlarına dair sorular yöneltilerek karşılaştıkları sorunlar hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre:

Çalışmaya katılan katılımcıların yaklaşık olarak %71'i Suriye'de iç savaşın yoğun olarak yaşandığı Halep bölgesinden, diğer katılımcılar ise Rakka, Kobani, Kamışlı, Cerablus ve Şam gibi bölgelerden Türkiye'ye geldiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %57'si çalışma hayatında karşılaştıkları en büyük sorun olarak dil problemini görmekte iken %43'lük kesim iş bulma, verilen ücretlerin düşüklüğü, çalışma sürelerinin uzunluğu, ücretlerini geç ve eksik almak gibi, bir çok alanda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Enes Muhammed'e göre dil en büyük sorun: "*Evliliğim ve hanemizde 5 kişi yaşamaktayız. İki yıl önce savaş sebebiyle Şanlıurfa'ya geldik. Ülkemizde savaş çıkmadan önce çok güzel ve huzurlu bir hayatımız vardı Suriye'de öğretilirdim. Ancak burada mesleğimi yapamıyorum. Bir lokantada 1200 TL'ye ustabaşı olarak çalışıyorum. İşverenimin bana yaklaşımı çok iyi ve verdiği ücret yeterli. Çalışma iznim var fakat sigortalı çalışmıyorum. Biz Suriyelilerin çalışma hayatında karşılaştığı en büyük sorun ise yeterli derecede dil bilmememiz. Dilini bilmediğiniz ülkede yaşamak çok zor. Ailemde benden başka çalışan yok. Herhangi bir*

Tablo 11'e baktığımızda motivasyon boyutunda aylık değişkenine ($F = 0,843$, $p=0,474 > 0,05$ 'e) göre anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre "Banka çalışanlarının teknolojik değişimin motivasyon boyutu aylık gelir değişkenine göre farklılık göstermektedir" H7 hipotezi red edilir.

3. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada her kesimden kuşağa anket soruları uygulanması sağlanmış ve teknolojik sistemler üzerindeki değişiklikler hakkındaki görüşleri anket soruları sayesinde incelenmiştir. Araştırma yapılan bankanın çalışanlarının büyük bir kısmı orta yaş ve eğitim seviyesi lisans ve üstü olan kesimden oluşmaktadır. Bu sebeple anket uygulamasında soruların yanıtlarını alırken hiçbir zorluk yaşanmamış aksine tüm katılımcılar sistem hakkında fikirlerini belirtmek amacıyla internet ortamında kendi istekleri üzerine soruları yanıtlamışlardır.

Anket sonuçlarına göre, kurumda personelin performans değerlendirmesi, teknolojik platformlarda, unvan-mevkii bağımsız, objektif kriterlerde yapılmaktadır. Aynı şekilde çalışanların kariyer planlamalarında da teknolojik altyapıdan faydalanılmaktadır. Çalışanlar kurumun, personeli için yaptığı harcamaları maliyetten çok yatırım olarak gördüğünü düşünmekte ve zaman zaman etkin performans sergileyen personelin maddi/manevi ödüllendirildiğini kaydetmişlerdir. Çalışanlar kurumun personelin eğitimi için teknolojik altyapıyı kullandığını ve bunun için de yeterli harcama yapıldığı görüşünde birleşmişlerdir.

T testi ve One way anova testini uygularken anketi oluşturan sorular teknolojik değişimin çalışanlar üzerinde etkileri performans değerlendirme ve motivasyon ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu analizden elde ettiğimiz sonuçları değerlendirmek gerekirse;

Cinsiyet özelliğinin etkisine bakıldığında Sig:0,042 değeri bizim kabul ettiğimiz 0,05'lik hata payından büyüktür. Yani gruplar arasında(kadın-erkek) anlamlı farklılıklar vardır denilebilir. Yaş özelliğinin etkisini analiz ettiğimizde de 0,05'lik hata payından küçük bir değer elde edildi. Yaşın da performansa etkisi olduğunu burada görülmektedir. Eğitim durumlarının karşılaştırılması yapıldığında teknolojik değişimde motivasyonun bir etkisi olmadığı görülmektedir (Sig:0,555 > 0,05). Medeni durumun, teknolojik değişimin çalışanlar üzerindeki etkiye sebep olmadığını da analizden anlayabiliriz (Sig:0,092 < 0,05). Çalışanların pozisyonları (şube yöneticisi-operasyon görevlisi) da bir neden oluşturmamakta, sig değeri karşılaştırıldığında 0,05'ten büyük bir değer almamaktadır. Aynı kurumda çalışma yıllarının ve aylık gelir durumlarının da teknolojik değişimlerin üzerinde bir etkisi olmadığı açıkça görülmektedir.

O halde özellikle bu durumu etkileyen özellikler cinsiyet, yaş değişkenleridir denilebilir. Çalışanlar kurum içinde yapılan teknolojik değişim ve gelişimleri tercih etme şansına sahip olmadıklarını, buna rağmen bu değişim ve gelişimlere hızlıca uyum sağlamak için çaba sarf ettiklerini belirtmişlerdir. İş yapış ve çalışma şekillerini etkileyen teknolojik değişimlerin faydalarına odaklanarak, yoğun ve baskılı çalışma tempolarına rağmen, uyum zorluklarının kendilerinin motivasyonunu olumsuz etkilemesine izin vermedikleri anlaşılmıştır. Yapılan her değişimin kendilerine ve kuruma getireceği katkılara odaklanarak, katkıyı arttırmak adına grup içi çalışmalarla daha verimli sonuçlar elde etmeyi hedeflemektedirler. Çalışanların yeni sistemlere uyum süreçlerinde zaman zaman hata yapma endişesi taşıdıkları gözlemlenmiş olsa da yeniliklerin kişisel ve profesyonel gelişimlerine sağladığı katkılardan dolayı bu süreçlere dahil olmaya özen göstermektedirler.

KAYNAKÇA

1. Ansal, H. (1999). *Esnek Üretimde İşçiler ve Sendikalar (Post-Fordizm'de Üretim Esnekleşirken İşçiye Neler Oluyor?)*. 12 18, 2015 tarihinde www.birlesikmetal.org: http://www.birlesikmetal.org/kitap/kitap_99/1999-3.pdf adresinden alındı
2. Blauner, R. (1964). *Alienation and Freedom*. (H. Ansal, Dü.) *Chicago University Press*.
3. Ekinci, H. (2006). Bilgi Teknolojilerinin Rekabet Açısından Önemi ve Değişim Yönetimindeki Etkilerine İlişkin Yöneticilerin Algılarını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 54-70.

4. İnce, M., & Bedük, A. (2006). Değişimin Örgütler Üzerine Olan Etkileri. E. Yeniçeri içinde, *Yönetimde Yeni Yaklaşımlar* (s. 408). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
5. İpçioğlu, İ., Haşıt, G., & Dertli, D. (2009). Teknolojik Değişimin Yarattığı Etki Türleri İle
6. İşgörenlerin Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *İ.İ.B.F. Dergisi*, 11, 1.
7. Işın, F. B. (2006, 09). Teknoloji Araçlarının Bankacılık Sektöründe Uygulanabilirliği Ve Türkiye'deki Bu Doğrultudaki Bankacılık Uygulamalarının Deęerlendirilmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2, 109-119.
8. Okumuş, A., Bozbay, Z., & Dağlı, R. M. (2010). Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36, 89-111.
9. Şuayıp, T. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Örgütsel Değişimi Etkileyen Bir Unsur Olarak Örgütsel Sinizm Ve Karaman İli Kamu Kurumlarında Bir Çalışma*. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.: Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi.